

بررسی رابطه یادگیری مادام‌العمر با اثربخشی مدرسه در معلمان مدارس هوشمند منطقه ۵ شهر تهران

سیده مریم حسینی لرگانی^۱، مرتضی امانی^۲

Received: 23/01/2018

صفحات: ۲۳-۳۹

دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۱۱/۰۳

Accepted: 26/02/2019

پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۱۲/۰۷

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی وضعیت و رابطه یادگیری مادام‌العمر با اثربخشی مدرسه است. جامعه پژوهش کلیه معلمان مدارس هوشمند منطقه ۵ شهر تهران که شامل ۱۱۰۹ نفر هستند، از این جامعه با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، نمونه‌ای به حجم ۲۴۰ نفر انتخاب گردید. روش پژوهش کمی، توصیفی و از نوع مطالعات پیمایشی- همبستگی است. ابزار پژوهش پرسشنامه است. جهت گردآوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته ۲۱ سوالی یادگیری مادام‌العمر بر مبنای مدل گای و همکارانش و از پرسشنامه محقق ساخته ۱۸ سوالی اثربخشی مدرسه بر مبنای مدل چن و لین استفاده شد. جهت تعیین پایایی و روایی ابزار از تکنیک‌های آلفای کرانباخ و تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد، نتایج بیانگر پایایی و روایی مطلوب ابزار بود. جهت تحلیل داده‌ها از تکنیک‌های توصیفی (شاخص‌های مرکز و پراکندگی) و استنباطی (آزمون‌های تی تک نمونه‌ای، ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره خطی) با استفاده از نرم افزار SPSS استفاده شد. نتایج بیانگر آن است که: وضعیت یادگیری مادام‌العمر و اثربخشی مدرسه در معلمان مدارس هوشمند منطقه ۵ شهر تهران دارای تفاوت معنادار با وضعیت مطلوب در سطح آلفای ۰/۰۵ و بیانگر وضعیت نامطلوب است؛ همچنین یادگیری مادام‌العمر و ابعاد آن دارای رابطه و اثر مثبت، مستقیم و معنادار با / بر اثربخشی مدرسه در معلمان مدارس هوشمند منطقه ۵ شهر تهران در سطح آلفای ۰/۰۵ هستند.

کلید واژگان: یادگیری مادام‌العمر، اثربخشی مدرسه، معلمان، مدارس هوشمند.

۱- موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، مدیر گروه و عضو هیات علمی گروه نوآوری‌های آموزشی و درسی

۲- دانشجوی دکتری مدیریت آموزش دانشگاه خوارزمی

مقدمه

در آموزش، اولین هدف نباید تدریس مطالبی باشد که فکر می‌کنیم به حال فراگیران مفید است، بلکه قبل از هر چیز باید به آنان بیاموزیم که " چگونه یاد بگیرند" تا خود در هر زمانی که بخواهند، آنچه را نیاز دارند، بیاموزند. در همین راستا کمیسیون بین‌المللی آموزش و پرورش یونسکو برای تغییر در قرن بیست و یکم، توجه به دو ایده اساسی را در قلمرو آموزش و پرورش به جامعه کنونی توصیه نموده است:

≠ **چهار رکن یادگیری:** یعنی یادگیری برای دانستن، یادگیری برای انجام دادن، یادگیری برای زندگی با یکدیگر، و یادگیری برای زیستن.

≠ **یادگیری مادام‌العمر^۱** (Zahedi Noughabi, 2013: 140).

کورچلیس و ارشا دانش یادگیری مادام‌العمر را معلمانی در نظر می‌گیرند (Kurtulus & Ersoya, 2011) که بعد از کسب موقعیت‌های آموزشی، به منظور افزایش نگرش‌ها، توانایی‌ها و عادات خودکفایی و رشد حرفه‌ای و توسعه کیفیت مهارت‌ها و توجه به شناخت مادام‌العمر یادگیری، به طور مداوم در حال کسب، به روز رسانی و افزایش دانش، مهارت‌ها و نگرش‌ها، با روش‌های رسمی، غیر رسمی و غیراصولی هستند (Skaalvik & Skaalvik, 2010).

در بیانیه کمیسیون اروپایی یادگیری مادام‌العمر این چنین تعریف شده است: اندوختن و به روز کردن تمام انواع توانایی‌ها، علایق، دانش و ویژگی‌های از سال‌های نخستین زندگی تا آخرین سال بازنشستگی. این امر به توسعه دانش و شایستگی‌هایی اشاره دارد (European Commision, 2008) که هر فرد را جهت منطبق شدن با جامعه دانایی محور و مشارکت فعال در همه ابعاد زندگی و همچنین تحت کنترل در آوردن بیشتر آینده اش توانا می‌سازد (Zahedi Noughabi, 2013). به اعتقاد گای و همکارانش یادگیری مادام‌العمر به ابعاد شناخت^۲، مهارت‌ها^۳ و علائق^۴ تقسیم می‌شود (Guay et al, 2014).

(۱) **شناخت:** شامل شناخت و درک یادگیری مادام‌العمر، ارتقاء کیفیت انسان، تقویت رابطه بین پیشرفت اجتماعی و رقابت ملی، رشد حرفه‌ای، انطباق با تغییرات اجتماعی، مقابله با اقدامات اصلاحی و حل موثر مشکلات.

1 . Lifelong learning

2 . Cognition

3 . Skills

4 . Affection

- (۲) **مهارت‌ها:** شامل مهارت‌های خودآموزی، برنامه‌ریزی حرفه‌ای، توانایی‌های ارتباطی، تفکر انتقادی، جمع‌آوری اطلاعات، کاربرد منابع، حل مسئله و حذف موانع، علاوه بر مهارت‌های اصلی زندگی و توانایی ترویج تخصص‌ها، ارائه پاسخ‌ها، تبدیل داده‌ها به دانش و هوش، و همچنین توانایی ادامه فعالیت‌های یادگیری و به اشتراک‌گذاری و مبادله فردی یا گروهی با دیگران و ارائه نتایج نسبی.
- (۳) **علائق:** توانایی ایجاد انگیزه و محرک، خرسندی از یادگیری و لذت بردن از آن، داشتن تمایل کامل و علاقه بسیار زیاد، ارائه نگرش‌های فعال نسبت به کسب دانش، پذیرش و شجاعت در مقابله با شکست در یادگیری، مشارکت در فعالیت‌های تحصیلی، بکارگیری مداوم نتایج یادگیری در بررسی و بهبود، و یادآوری اهمیت یادگیری مادام‌العمر به دیگران.
- به اعتقاد باکالوو و نارایان اثربخشی مدرسه^۱، دستیابی به اهداف از طریق محیط مولد مدرسه و فرهنگ، فراگیری مهارت‌های مهم یادگیری توسط دانش‌آموزان، نظارت مناسب بر پیشرفت دانش‌آموزان، توسعه مبتنی بر تمرین معلم، مدیریت عالی، مشارکت فعال والدین، تنظیم و اجرای آموزش مناسب، انتظارات و خواسته‌های بیش از حد دانش‌آموزان و سایر عوامل نسبی است (Bakalevu & Narayan, 2010). لی و همکارانش اثربخشی مدرسه را در ارائه عملکرد مطلوب در ابعاد مختلف در مدارس، از جمله موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان، مدیریت مدیران، محیط مدرسه، یادگیری مهارت‌ها و راهکارها، فرهنگ و ارزش‌های مدرسه و توسعه معلمان می‌دانند (Lee et al, 2012)، به طوریکه در جهت رسیدن به اهداف از پیش تعیین شده باشد. پنطیکاست و همکارانش اثربخشی مدرسه را در استفاده مناسب مدیران مدارس از راهکارهای مدیریتی و روش‌های موثر مختلف برای دستیابی به منابع ضروری از محیط‌های خارج از مدرسه و ادغام ابعاد ثابت، ذهنی، پویا و زیست محیطی در ساختار مدارس برای دستیابی به اهداف مدرسه، برآوردن خواسته‌های شخصی معلمان، کارکنان و دانش‌آموزان و افزایش ارائه سازماندهی در مدارس از طریق عمل تعریف می‌کنند. (Wu & Hwang, 2010).
- به اعتقاد چن و لین، اثربخشی مدرسه به عملکرد مدیریتی^۲، کیفیت آموزش معلمان^۳ و عملکرد یادگیری دانش‌آموزان^۴ طبقه بندی شده است (Chen & Lin, 2011).

1. School effectiveness

2. Administrative performance

3. 'ea''e'' tea''ing yyayity

y. St'dent'' 'ea'ning rerror mance

- (۱) **عملکرد مدیریتی:** علاوه بر سبک‌های مدیریت مدیران و عملکرد ارتباطی میان اعضا، اعضای گروه‌ها باید با هم مذاکره کرده و ارتباط داشته باشند و برای توسعه روح تعاون از یکدیگر حمایت کنند.
- (۲) **کیفیت آموزش معلمان:** معلمان باید، به منظور بهبود مهارت‌های آموزشی، از وقت آزاد و فراغت خود برای بحث در مورد محتوای آموزشی با سایر معلمان استفاده کنند و بتوانند از رسانه‌های آموزشی و آموزش‌های اینترنتی برای نوآوری در طرح‌های آموزشی و بهبود مطالب درسی و آموزش استفاده کنند به طوری که کیفیت آموزش را ارتقاء دهند.
- (۳) **عملکرد یادگیری دانش‌آموزان:** علاوه بر انگیزه یادگیری دانش‌آموزان، نگرش‌های یادگیری، تکالیف نوشتاری، عملکرد فراگیری، مفاهیم زیبایی‌شناسی و جستجوی دانش، فعالیت‌های یادگیری دانش‌آموزان و دستاوردهای یادگیری سطوح خاصی از رقابت را نشان می‌دهد.

نقش یادگیری مادام‌العمر در اثربخشی مدرسه

(Botha & Makoelle, 2012) یادگیری مادام‌العمر را فعالیت‌های یادگیری برنامه‌ریزی شده یا غیر برنامه‌ریزی شده، بر اساس علائق و نیازهای شخصی، در مراحل زندگی فردی می‌داند. هدف یادگیری مادام‌العمر ارتقاء توانایی‌های بالقوه فرد و تحقق یک زندگی ایده‌آل است (ChanLin, 2013). گای و همکارانش (Guay et al, 2014) توضیح می‌دهند که یک فرد، به منظور انطباق با محیط برای بقا، به طور مداوم به یادگیری دانش، نگرش‌های مفهومی و توانایی‌های فناوری می‌پردازد؛ مفهوم یادگیری مادام‌العمر برای فراگیران توانایی‌هایی است که موجب ایجاد نگرش‌های یادگیری با انگیزه، شناخت بنیادی، آموزش نحوه یادگیری، آشنایی با تغییرات، منابع خوب آموزشی و کار گروهی است (Murphy, Shelley, White & Baumann, 2011). (Botha & Makoelle, 2012) با اشاره به تمام فعالیت‌های یادگیری هدفمند در محیط‌های مختلف زندگی در زندگی فردی، مفهوم یادگیری مادام‌العمر و جامع در یادگیری مادام‌العمر را شامل یادگیری رسمی، یادگیری غیررسمی، و یادگیری غیراصولی می‌دانند (Botha & Makoelle, 2012)، که در جهت ارتقاء دانش شخصی، علائق، مهارت‌ها و توانایی‌ها برای ارتقای هر چه بیشتر توانایی‌های شخصی، توسعه حرفه‌ای، تنظیم زندگی و پاسخ‌های نوآورانه و افزایش پیشرفت اجتماعی و توسعه ملی است (Pérez & Murray, 2010). (Chen & Lin, 2011). اثربخشی مدرسه را در مدارک تحصیلی برای رسیدن به اهداف آموزشی فعلی، دربرداشتن عملکرد خاصی از موفقیت دانش‌آموزان، اهداف آموزشی معلمان، رشد حرفه‌ای،

عملکرد اجرایی و محیط مدرسه می‌داند. اثربخشی مدرسه را میزان دستیابی یک مدرسه به اهداف سازمانی، از جمله مدیریت مدیران، توانایی‌های ارتباطی اجرایی، طراحی برنامه‌های درسی و آموزش معلمان، رضایتمندی معلم، روابط معلم و دانش‌آموزان، عملکرد تحصیلی و رفتار دانش‌آموزان، و روابط والدین و جامعه می‌داند (Lokar et al, 2011).

بنابراین می‌توان گفت امروزه تسلط معلمان به مهارت‌های یادگیری مادام‌العمر جزء ضروریات نظام آموزش و پرورش محسوب می‌شود و یکی از عوامل توسعه به شمار می‌رود. بنابراین، ارتقای این مهارت‌ها و توانمندی‌ها به انجام دادن بهتر کارها و وظایف توسط معلمان و متعاقباً افزایش کارایی و اثربخشی محیط آموزشی و در مجموع ارتقای بهره‌وری مدرسه منجر می‌شود. این موضوع همچنین به افزایش ارزش معلم در مدرسه می‌انجامد؛ زیرا وابستگی وی به همکاران را کاهش می‌دهد و موجب افزایش انگیزه و احساس موفقیت کاری و کاهش هزینه‌های مرتبط می‌شود.

لذا بر اساس نظریات می‌توان گفت که یادگیری مادام‌العمر و اثربخشی مدارس جزو مقولات مورد توجه اندیشمندان نظام‌های آموزشی کنونی می‌باشند، لذا اهمیت و ضرورت انجام پژوهش‌هایی در باب وضعیت، نقش، روابط و اثرات مقولات مذکور با یکدیگر در نظام آموزشی و ارائه راهکارهای مناسب جهت تقویت و رشد آنان حائز اهمیت و درخور توجه می‌باشد.

لذا محوریت اصلی پژوهش حاضر را، بررسی وضعیت و رابطه یادگیری مادام‌العمر با اثربخشی مدرسه در معلمان مدارس هوشمند شهر تهران تشکیل می‌دهد، بنابراین می‌توان گفت مسئله اصلی پژوهش حاضر این است که وضعیت یادگیری مادام‌العمر و اثربخشی مدرسه و رابطه‌ای بین یادگیری مادام‌العمر و اثربخشی مدرسه در معلمان مدارس هوشمند منطقه ۵ شهر تهران چگونه است؟

سوالات پژوهش:

- (۱) وضعیت یادگیری مادام‌العمر و ابعاد آن در معلمان مدارس هوشمند منطقه ۵ شهر تهران چگونه است؟
- (۲) وضعیت اثربخشی مدرسه و ابعاد آن در معلمان مدارس هوشمند منطقه ۵ شهر تهران چگونه است؟
- (۳) آیا یادگیری مادام‌العمر رابطه معناداری با اثربخشی مدرسه و ابعاد آن در معلمان مدارس هوشمند منطقه ۵ شهر تهران دارد؟

۴) آیا ابعاد یادگیری مادام‌العمر رابطه معناداری با اثربخشی مدرسه در معلمان مدارس هوشمند منطقه ۵ شهر تهران دارد؟

روش پژوهش:

پژوهش حاضر با توجه به فلسفه پژوهش، جزء پژوهش‌های کمی، با توجه به هدف از نوع مطالعات کاربردی و از لحاظ شیوه جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل آنها؛ روش مورد استفاده روش توصیفی و از نوع مطالعات پیمایشی - همبستگی است.

جامعه پژوهش:

جامعه پژوهش حاضر شامل کلیه معلمان مدارس هوشمند منطقه ۵ شهر تهران که شامل ۱۱۰۹ نفر هستند. در راستای برآورد حجم نمونه پژوهش از جدول مورگان استفاده شد، از این رو حجم نمونه آماری ۲۸۵ نفر تعیین شد. با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده ۲۸۵ معلم از میان معلمان مدارس هوشمند شهر تهران به عنوان اعضای نمونه انتخاب و مورد بررسی قرار گرفتند، اما با توجه به مسائل عدم پاسخگویی و اطلاعات ناقص در پرسشنامه‌های دریافتی، تنها ۲۴۰ مورد پرسشنامه قابل بررسی بودند.

ابزار پژوهش:

یادگیری مادام‌العمر: در پژوهش حاضر جهت گردآوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته ۲۱ سوالی یادگیری مادام‌العمر بر مبنای مدل گای و همکارانش در جهت سنجش متغیر یادگیری مادام‌العمر معلمان مدارس هوشمند شهر تهران که پس از بررسی‌های صورت گرفته (Guay et al, 2014) توسط محقق و بر اساس مطالعات نظری و تجربی در مفهوم یادگیری مادام‌العمر (ابعاد و شاخص‌ها) انتخاب شدند، در پژوهش مورد استفاده قرار گرفت. این پرسشنامه دارای ۳ بعد و ۲۱ سوال و براساس مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای می‌باشد.

اثربخشی مدرسه: در پژوهش حاضر جهت گردآوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته ۱۸ سوالی اثربخشی مدرسه بر مبنای مدل چن و لین در جهت سنجش متغیر اثربخشی مدرسه در معلمان مدارس هوشمند منطقه ۵ شهر تهران که پس از بررسی‌های صورت گرفته توسط محقق و بر اساس مطالعات نظری و تجربی در مفهوم اثربخشی مدرسه (ابعاد و شاخص‌های) آن انتخاب

و سپس استفاده شد (Chen & Lee, 2011). این پرسشنامه دارای ۳ بعد و ۱۸ سوال براساس مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای می‌باشد.

پایایی و روایی ابزار:

در پژوهش حاضر جهت تعیین پایایی ابزار پژوهش از روش آلفای کرانباخ استفاده شد، لذا ابزار مدنظر بر روی ۳۰ پاسخگو که بصورت تصادفی انتخاب شده بودند اجرا و سپس ضرایب پایایی مدنظر محاسبه شد، با توجه به نتایج حاصل از تحلیل ضرایب پایایی آلفای کرانباخ، از آنجا که ضرایب پایایی ابزار پژوهش در مقیاس یادگیری مادام‌العمر ۰/۹۰ و ابعاد شناخت (۰/۸۸)، مهارت‌ها (۰/۸۵) و علایق (۰/۹۲)، همچنین ضرایب پایایی ابزار پژوهش در مقیاس اثربخشی مدرسه ۰/۹۳ و ابعاد عملکرد مدیریت (۰/۸۷)، کیفیت آموزش معلمان (۰/۹۱) و عملکرد یادگیری دانش‌آموزان (۰/۸۹) می‌باشد، می‌توان گفت ابزار از ویژگی پایایی مناسب برخوردار است، جهت تعیین روایی ابزار در پژوهش حاضر از تکنیک تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. با توجه به نتایج حاصل می‌توان گفت: ابزارهای پژوهش دارای برازش مناسب و قابل قبول (روایی) می‌باشند. در ادامه نتایج تحلیل عاملی اکتشافی با روش چرخش واریماکس و تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول ابزارهای پژوهش ارائه می‌گردند.

با توجه به شاخص‌های کفایت تحلیل عاملی مقدار شاخص K.M.O برابر با ۰/۸۷ که این مقدار با توجه به معیار ۰/۶۰ مطلوب ارزیابی می‌گردد. همچنین مقدار شاخص بارتلت که برابر با ۲۵۸۹/۷۸ در سطح ۰/۰۱ معنادار و بیانگر کفایت تحلیل عاملی می‌باشد. بنابراین می‌توان گفت تحلیل عاملی مقیاس یادگیری مادام‌العمر دارای کفایت می‌باشد.

جدول شماره ۱- عاملها، مقادیر ویژه، درصد واریانس خاص و تراکمی

عامل	بعد از چرخش مقیاس یادگیری مادام‌العمر	
	مقدار ویژه	درصد واریانس
۱ مهارت‌ها	۳۱/۶۰۶	۳۶/۳۲۸
۲ شناخت	۲۳/۶۹۳	۲۷/۲۳۴
۳ علایق	۱۲/۱۳۸	۱۳/۹۵۲
		درصد واریانس تراکمی
		۳۶/۳۲۸
		۶۳/۵۶۲
		۷۷/۵۱۴

با توجه به نتایج حاصل از تحلیل عاملی داده‌ها: در مجموع سه عامل مهارت‌ها، شناخت و علایق استخراج شدند که این سه عامل در مجموع قادر به تبیین ۷۷,۵۱٪ واریانس کل می‌باشند.

مقادیر ویژه و درصد واریانس خاص عوامل مدنظر بعد از چرخش بترتیب عبارتند از عامل مهارت‌ها (۳۱/۶۶ و ۳۶/۳۲)؛ عامل شناخت (۲۳/۶۹ و ۲۴/۲۳) و عامل علایق (۱۲/۳۸ و ۱۳/۹۵) می‌باشند.

با توجه به شاخصهای کفایت تحلیل عاملی مقدار شاخص K.M.O برابر با ۰/۸۳ که این مقدار با توجه به معیار ۰/۶۰ مطلوب ارزیابی می‌گردد. همچنین مقدار شاخص بارتلت که برابر با ۲۱۹۷/۰۹ در سطح ۰/۰۱ معنادار و بیانگر کفایت تحلیل عاملی می‌باشد. بنابراین می‌توان گفت تحلیل عاملی مقیاس اثربخشی مدرسه دارای کفایت می‌باشد.

جدول شماره ۲- عامل‌ها، مقادیر ویژه، درصد واریانس خاص و تراکمی بعد از چرخش مقیاس اثربخشی مدرسه

عامل	بعد چرخش		
	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد واریانس تراکمی
۱ عملکرد یادگیری دانش‌آموزان	۲۴/۱۳	۲۹/۸۱۶	۲۹/۸۱۶
۲ عملکرد مدیریتی	۱۶/۸۹	۲۱/۴۳۹	۵۱/۲۵۵
۳ کیفیت آموزش معلمان	۱۰/۴۱	۱۱/۷۸۳	۶۳/۰۳۸

با توجه به نتایج حاصل از تحلیل عاملی داده‌ها : در مجموع سه عامل عملکرد یادگیری دانش‌آموزان، عملکرد مدیریتی و کیفیت آموزش معلمان استخراج شدند که این سه عامل در مجموع قادر به تبیین ۶۳,۰۳٪ واریانس کل می‌باشند. مقادیر ویژه و درصد واریانس خاص عوامل مدنظر بعد از چرخش بترتیب عبارتند از عامل عملکرد یادگیری دانش‌آموزان (۲۴/۱۳) و (۲۹/۸۱)؛ عامل عملکرد مدیریتی (۱۶/۸۹ و ۲۱/۴۳) و عامل کیفیت آموزش معلمان (۱۰/۴۱) و (۱۱/۷۸) می‌باشند.

جدول شماره ۳- شاخص‌های برازندگی تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول ابزارهای پژوهش

ردیف	شاخص	ملاک	یادگیری مادام‌العمر	اثربخشی مدرسه
۱	خی دو	UP ۰/۰۵۱.P	۵۳۷/۱۶	۵۱۴/۸۹
۲	درجه آزادی	-	۳۲۷	۳۰۲
۳	نسبت	۲ و کمتر	۱,۶۴	۱,۷۰
۴	RMSEA	۰/۰۵ و پایینتر	۰/۰۴۷	۰/۰۳۷
۵	CFI	حداقل ۰/۹	۰/۹۱	۰/۹۳
۶	GFI	حداقل ۰/۹	۰/۹۰	۰/۹۲
۷	AFGI	حداقل ۰/۹	۰/۹۰	۰/۹۰

۰/۶۴	۰/۵۴	حداقل ۰/۵	PGFI	۸
------	------	-----------	------	---

شیوه تجزیه و تحلیل داده‌ها:

در پژوهش حاضر جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از تکنیک‌های آماری و با استفاده از نرم‌افزارهای آماری SPSS و LISREL بشرح زیر استفاده شد. در تحلیل توصیفی داده‌ها از جداول توزیع فراوانی، شاخص‌های مرکزی (نما، میانه و میانگین) و شاخص‌های پراکندگی (انحراف معیار و واریانس) استفاده شد. در آزمون سوالات پژوهش از تکنیک‌های آماری (تی) T تک نمونه‌ای، ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره خطی استفاده شد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها:

جدول شماره ۴- بررسی توصیفی وضعیت متغیر یادگیری مادام‌العمر و اثربخشی مدرسه

ردیف	متغیر	فراوانی	میانگین	انحراف استاندارد
۱	شناخت	۲۴۰	۲/۴۴	۰/۷۳۶
۲	مهارت‌ها	۲۴۰	۲/۰۳	۰/۶۱۲
۳	علايق	۲۴۰	۲/۰۵	۰/۶۱۹
۴	یادگیری مادام‌العمر	۲۴۰	۲/۱۸	۰/۶۵۵
۵	عملکرد مدیریتی	۲۴۰	۲/۶۰	۰/۷۸۳
۶	کیفیت آموزش معلمان	۲۴۰	۲/۶۲	۰/۷۸۹
۷	عملکرد یادگیری دانش‌آموزان	۲۴۰	۲/۵۰	۰/۶۲۰
۸	اثربخشی مدرسه	۲۴۰	۲/۵۷	۰/۷۲۰

با توجه به نتایج حاصل از تحلیل توصیفی داده‌ها: میانگین و انحراف استاندارد متغیر یادگیری مادام‌العمر به ترتیب (۲/۱۸ و ۰/۶۵۵) است. میانگین و انحراف استاندارد ابعاد متغیر یادگیری مادام‌العمر به ترتیب عبارت است از: بعد شناخت (۲/۴۴ و ۰/۷۳۶)، بعد مهارت‌ها (۲/۰۳ و ۰/۶۱۲) و بعد علايق (۲/۰۵ و ۰/۶۱۹). میانگین و انحراف استاندارد متغیر اثربخشی مدرسه به ترتیب (۲/۵۷ و ۰/۷۲۰) می‌باشد. میانگین و انحراف استاندارد ابعاد متغیر اثربخشی مدرسه به ترتیب عبارت است از: بعد عملکرد مدیریتی (۲/۶۰ و ۰/۷۸۳)، بعد کیفیت آموزش معلمان (۲/۶۲ و ۰/۷۸۹) و بعد عملکرد یادگیری دانش‌آموزان (۲/۵۰ و ۰/۶۲۰).

سوال اول : وضعیت یادگیری مادام‌العمر و ابعاد آن در معلمان مدارس هوشمند منطقه ۵ شهر تهران چگونه است؟

جدول شماره ۵- بررسی توصیفی وضعیت یادگیری مادام‌العمر و ابعاد آن

رتبه	متغیر	فرآوانی	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین
-	یادگیری مادام‌العمر	۲۴۰	۲/۱۸	۰/۶۵۵	۰/۰۴۲۳
۱	شناخت	۲۴۰	۲/۴۴	۰/۷۳۶	۰/۰۴۷۵
۳	مهارت‌ها	۲۴۰	۲/۰۳	۰/۶۱۲	۰/۰۳۹۵
۲	علائق	۲۴۰	۲/۰۵	۰/۶۱۹	۰/۰۳۹۹

جدول شماره ۶- آزمون تی تک نمونه جهت مقایسه وضعیت یادگیری مادام‌العمر با وضعیت مطلوب (۳)

متغیر	T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین‌ها
یادگیری مادام‌العمر	-۱۹/۳۶۷	۲۳۹	۰/۰۲۳	-۰/۸۱۹
شناخت	-۱۱/۶۴۲	۲۳۹	۰/۰۳۱	-۰/۵۵۳
مهارت‌ها	-۲۴/۳۹۶	۲۳۹	۰/۰۱۳	-۰/۹۶۴
علائق	-۲۳/۵۷۸	۲۳۹	۰/۰۱۱	-۰/۹۴۲

با توجه به نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای می‌توان گفت: مقادیر تی حاصل برای متغیر یادگیری مادام‌العمر و ابعاد آن در دامنه ($-۱۱/۶۴۲$ تا $-۲۴/۳۹۶$) با توجه به درجه آزادی ۲۳۹ در سطح آلفای ۰/۰۵ معنادار و با ۹۵٪ اطمینان بیانگر وجود تفاوت معنادار بین وضعیت متغیر یادگیری مادام‌العمر و ابعاد آن با وضعیت مطلوب (۳) می‌باشد. با توجه به بررسی و مقایسه میانگین متغیر یادگیری مادام‌العمر و ابعاد آن با میانگین وضعیت مطلوب و دامنه تفاوت میانگین‌ها ($-۰/۵۵۳$ تا $-۰/۹۶۴$) می‌توان گفت وضعیت یادگیری مادام‌العمر و ابعاد آن در معلمان پژوهش حاضر دارای وضعیت نامطلوبی است. همچنین در اولویت‌بندی وضعیت ابعاد متغیر یادگیری مادام‌العمر ، بعد شناخت دارای رتبه اول و بعد مهارت‌ها دارای رتبه سوم در معلمان می‌باشد.

سوال دوم : وضعیت اثربخشی مدرسه و ابعاد آن در معلمان مدارس هوشمند منطقه ۵ شهر تهران چگونه است؟

جدول شماره ۷- بررسی توصیفی وضعیت اثربخشی مدرسه و ابعاد آن

رتبه	متغیر	فرآوانی	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین
-	اثربخشی مدرسه	۲۴۰	۲/۵۷	۰/۷۲۰	۰/۰۴۶۵
۲	عملکرد مدیریتی	۲۴۰	۲/۶۰	۰/۷۸۳	۰/۰۵۰۶
۱	کیفیت آموزش معلمان	۲۴۰	۲/۶۲	۰/۷۸۹	۰/۰۵۰۰
۳	عملکرد یادگیری دانش آموزان	۲۴۰	۲/۵۰	۰/۶۲۰	۰/۰۴۰۰

جدول شماره ۸- آزمون تی تک نمونه جهت مقایسه وضعیت اثربخشی مدرسه با وضعیت مطلوب (۳)

متغیر	T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگینها
اثربخشی مدرسه	-۹/۰۷۵	۲۳۹	۰/۰۳۴	-۰/۴۲۲
عملکرد مدیریتی	-۷/۷۸۳	۲۳۹	۰/۰۳۷	-۰/۳۹۳
کیفیت آموزش معلمان	-۷/۳۲۸	۲۳۹	۰/۰۳۸	-۰/۳۷۳
عملکرد یادگیری دانش آموزان	-۱۲/۴۵۰	۲۳۹	۰/۰۲۸	-۰/۴۹۸

با توجه به نتایج حاصل از آزمون تی تک نمونه ای می توان گفت: مقادیر تی حاصل برای متغیر اثربخشی مدرسه و ابعاد آن در دامنه (-۷/۳۲۸ تا -۱۲/۴۵۰) با توجه به درجه آزادی ۲۳۹ در سطح آلفای ۰/۰۵ معنادار و با ۹۵٪ اطمینان بیانگر وجود تفاوت معناداری بین وضعیت متغیر اثربخشی مدرسه و ابعاد آن با وضعیت مطلوب (۳) وجود دارد. با توجه به بررسی و مقایسه میانگین متغیر اثربخشی مدرسه و ابعاد آن با میانگین وضعیت مطلوب و دامنه تفاوت میانگینها (-۰/۳۷۳ تا -۰/۴۹۸) می توان گفت وضعیت اثربخشی مدرسه و ابعاد آن در معلمان پژوهش حاضر دارای وضعیت نامطلوبی است. همچنین در اولویت بندی وضعیت ابعاد متغیر اثربخشی مدرسه، بعد کیفیت آموزش معلمان دارای رتبه اول و بعد عملکرد یادگیری دانش آموزان دارای رتبه سوم می باشد.

سوال سوم: آیا یادگیری مادام‌العمر رابطه معناداری با اثربخشی مدرسه و ابعاد آن در معلمان مدارس هوشمند شهر تهران دارد؟

جدول شماره ۹- بررسی رابطه یادگیری مادام‌العمر با اثربخشی مدرسه و ابعاد آن

متغیر مستقل	متغیر وابسته	فراوانی	ضریب همبستگی	رتبه همبستگی	سطح معناداری
یادگیری مادام‌العمر	اثربخشی مدرسه	۲۴۰	۰/۳۶۶	-	۰/۰۱۴
	عملکرد مدیریتی	۲۴۰	۰/۳۰۹	۳	۰/۰۳۸
	کیفیت آموزش معلمان	۲۴۰	۰/۳۴۲	۱	۰/۰۲۳
	عملکرد یادگیری دانش‌آموزان	۲۴۰	۰/۳۲۶	۲	۰/۰۳۱

با توجه به نتایج حاصل از تحلیل ضرایب همبستگی پیرسون می‌توان گفت: متغیر یادگیری مادام‌العمر دارای رابطه مثبت و معنادار با متغیر اثربخشی مدرسه به مقدار (۰/۳۶۶) در سطح ۰/۰۵ می‌باشد. متغیر یادگیری مادام‌العمر رابطه مثبت و معنادار با ابعاد متغیر اثربخشی مدرسه در سطح ۰/۰۵ دارد. مقادیر همبستگی یادگیری مادام‌العمر با بعد عملکرد مدیریتی (۰/۳۰۹)، بعد کیفیت آموزش معلمان (۰/۳۴۲) و بعد عملکرد یادگیری دانش‌آموزان (۰/۳۲۶) می‌باشد. با توجه به مقادیر همبستگی مذکور می‌توان گفت: بعد کیفیت آموزش معلمان دارای بیشترین همبستگی و بعد عملکرد مدیریتی دارای کمترین همبستگی با متغیر یادگیری مادام‌العمر می‌باشد.

سوال چهارم: آیا ابعاد یادگیری مادام‌العمر رابطه معناداری با اثربخشی مدرسه در معلمان مدارس هوشمند شهر تهران دارد؟

جدول شماره ۱۰- بررسی رابطه ابعاد یادگیری مادام‌العمر با اثربخشی مدرسه

ضریب همبستگی	ضریب همبستگی		فراوانی	ابعاد اطلاعاتی	سواد
	R	Beta			
۰/۳۳۹	۰/۲۶۴	۰/۲۶۴	۲۴۰	شناخت	۱
۰/۳۶۸	۰/۳۱۲	۰/۳۱۲	۲۴۰	مهارت‌ها	۲
۰/۳۵۵	۰/۳۰۴	۰/۳۰۴	۲۴۰	علايق	۳
۰/۳۷۹	F	Sig.		ضریب همبستگی	

چندگانه	۱۵/۰۲	۰/۰۱
ضریب تعیین چندگانه	۰/۱۴۳	
ضریب تعیین اصلاح شده	۰/۱۳۷	

با توجه به نتایج حاصل از تحلیل ضرایب همبستگی پیرسون می‌توان گفت: ابعاد متغیر یادگیری مادام‌العمر دارای رابطه مثبت و معنادار با متغیر اثربخشی مدرسه در سطح $0/05$ می‌باشد. مقادیر همبستگی ابعاد یادگیری مادام‌العمر با اثربخشی مدرسه عبارتند از: شناخت ($0/339$)، مهارت‌ها ($0/368$) و علایق ($0/355$). با توجه به مقادیر همبستگی مذکور می‌توان گفت: بعد مهارت‌ها دارای بیشترین همبستگی و بعد شناخت دارای کمترین همبستگی با متغیر اثربخشی مدرسه می‌باشد. با توجه به نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون چند متغیره خطی می‌توان گفت: ضریب همبستگی چندگانه ($0/379$)، ضریب تعیین چندگانه ($0/143$) و ضریب تعیین اصلاح شده ($0/137$) ابعاد یادگیری مادام‌العمر با اثربخشی مدرسه با عنایت به شاخص F در سطح $0/05$ معنادار است و بیانگر آن است که ابعاد یادگیری مادام‌العمر قادر به تبیین معناداری $13/7\%$ واریانس متغیر اثربخشی مدرسه می‌باشد. ابعاد متغیر یادگیری مادام‌العمر دارای اثر مثبت و معنادار بر متغیر اثربخشی مدرسه در سطح $0/05$ می‌باشد. مقادیر اثر (ضرایب رگرسیونی استاندارد شده) ابعاد یادگیری مادام‌العمر بر اثربخشی مدرسه عبارت است از: شناخت ($0/264$)، مهارت‌ها ($0/312$) و علایق ($0/304$). با توجه به مقادیر اثر (ضرایب رگرسیونی استاندارد شده) مذکور می‌توان گفت: بعد مهارت‌ها دارای بیشترین اثر و بعد شناخت دارای کمترین اثر بر متغیر اثربخشی مدرسه می‌باشد.

نتیجه‌گیری:

هدف پژوهش حاضر، بررسی وضعیت و رابطه یادگیری مادام‌العمر با اثربخشی مدرسه در بین معلمان منطقه ۵ شهر تهران است. جامعه پژوهش شامل کلیه معلمان مدارس هوشمند منطقه ۵ شهر تهران است که تعداد آن ۱۱۰۹ است و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، نمونه‌ای به حجم ۲۴۰ نفر انتخاب گردید. روش پژوهش کمی، توصیفی و از نوع مطالعات پیمایشی- همبستگی است. ابزار پژوهش پرسشنامه می‌باشد. جهت گردآوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته ۲۱ سوالی یادگیری مادام‌العمر بر مبنای مدل گای و همکارانش (2014) و از پرسشنامه محقق ساخته ۱۸ سوالی اثربخشی مدرسه بر مبنای مدل چن و لین

(۲۰۱۱) استفاده شد. جهت تعیین پایایی و روایی ابزار از تکنیک‌های آلفای کرانباخ و تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد، نتایج بیانگر پایایی و روایی مطلوب ابزار بود. جهت تحلیل داده‌ها از تکنیک‌های توصیفی (شاخص‌های مرکز و پراکندگی) و استنباطی (آزمون‌های تی تک نمونه‌ای، ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره خطی) با استفاده از نرم افزار SPSS استفاده شد. نتایج بیانگر آن است که:

≠ وضعیت یادگیری مادام‌العمر و ابعاد آن در معلمان مدارس هوشمند منطقه ۵ شهر تهران دارای تفاوت معنادار با وضعیت مطلوب در سطح آلفای ۰/۰۵ و بیانگر وضعیت نامطلوب یادگیری مادام‌العمر می‌باشد.

≠ وضعیت اثربخشی مدرسه ابعاد آن در معلمان مدارس هوشمند منطقه ۵ شهر تهران دارای تفاوت معنادار با وضعیت مطلوب در سطح آلفای ۰/۰۵ و بیانگر وضعیت نامطلوب سواد اطلاعاتی و ابعاد آن می‌باشد.

≠ یادگیری مادام‌العمر دارای رابطه مثبت، مستقیم و معنادار با اثربخشی مدرسه و ابعاد آن در معلمان مدارس هوشمند منطقه ۵ شهر تهران در سطح آلفای ۰/۰۵ می‌باشد.

≠ ابعاد یادگیری مادام‌العمر دارای رابطه و اثر مثبت، مستقیم و معنادار با / بر اثربخشی مدرسه در معلمان مدارس هوشمند منطقه ۵ شهر تهران در سطح آلفای ۰/۰۵ می‌باشند.

اووسو و ادوارد معتقد است که هدف اصلی و غایی سواد اطلاعاتی، یادگیری مادام‌العمر و یادگیری مستقل می‌باشد (Owusu & Edvard, 2004). طی دهه ی اخیر عمدتاً بدلیل ایجاد پیوند میان مهارت‌های سواد اطلاعاتی و یادگیری مادام‌العمر تمایل به سواد اطلاعاتی در تمام سطوح آموزشی رشد چشمگیری داشته است، به طوری که این باور حاکم است که بدون داشتن توانایی راهیابی در دریای پهناور اطلاعات، فراگیران به دشواری، مسیر درست را خواهند یافت، همچنین آگاهی مربیان نسبت به نقش خود در آموزش فراگیران باسواد اطلاعاتی، به سرعت در حال افزایش است (Fist, 2003). افزایش سطح سواد اطلاعاتی در افزایش مهارت‌های یادگیری مستقل و یادگیری مادام‌العمر نقش اساسی دارد و از آنجا که فرد باید برای کسب موفقیت در یادگیری، فرایند یادگیری خود را کنترل کند و در این فرآیند فعال و خود راهبر باشد، باید از مهارت‌های سواد اطلاعاتی بهره گیرد و کیفیت و چرخه یادگیری مادام‌العمر خود را ارتقا و توسعه مستمر دهد (Alinejad et al, 2011, 361).

کورچیلس و ارشا دانش یادگیری مادام‌العمر را معلمانی در نظر می‌گیرند که بعد از کسب موقعیت‌های آموزشی، به منظور افزایش نگرش‌ها، توانایی‌ها و عادات خودکفایی و رشد حرفه‌ای و توسعه کیفیت مهارت‌ها و توجه به شناخت مادام‌العمر یادگیری، به طور مداوم در حال کسب، به روز رسانی و افزایش دانش، مهارت‌ها و نگرش‌ها، با روش‌های رسمی، غیر رسمی و غیراصولی هستند (Skaalvik & Skaalvik, 2010). تغییر نگرش از آموزش به سوی یادگیری به ویژه خودیادگیری و یادگیری مادام‌العمر، افزایش نیاز به منابع اطلاعات معتبرتر و به روزتر، افزایش حجم اطلاعات، تنوع و پیچیدگی نظام‌ها و منابع اطلاعاتی سبب افزایش دشواری جستجو و بازیابی اطلاعات شده است. تسلط بر سواد اطلاعاتی می‌تواند بستر لازم برای توانمندسازی فراگیرانی در فرایند علمی و تولید دانش جدید را فراهم آورد.

مهم‌ترین راهکارهای منتج از پژوهش به منظور بهبود وضعیت یادگیری مادام‌العمر معلمان مدارس هوشمند به مسئولین آنها چنین پیشنهاد می‌شود:

≠ برگزاری دوره‌های مختلف برای ارتقاء قابلیت‌ها: یک مدرسه باید آموزگاران را تشویق کند تحصیلات عالی داشته یا دوره‌های مختلفی برای ارتقاء قابلیت‌هایشان برگزار کنند تا بتوانند سواد اطلاعاتی معلمان و خلاقیت آموزشی را افزایش دهند. یک مدرسه باید تبدیل به یک سازمان آموزشی شود تا بتواند با گرایش‌های رویکرد عصر یادگیری مادام‌العمر هم‌راستا شود.

≠ افزایش فرصت‌های اجرایی معلمان از طریق چرخش موقعیت: هنگام تعیین کارهای اجرایی، معلمان مناسب انتخاب شده و جایگاه معلمان خصوصی و معلمان حرفه‌ای مشخص می‌شود به طوری که تمام معلمان مدرسه بتوانند کارهای اجرایی انجام داده یا معلمان خصوصی فرصت‌های زیاد برای مشارکت در امور مدرسه داشته و تجارب و فرصت‌هایشان را افزایش دهند تا بتوانند توانایی‌های یادگیری مادام‌العمر معلمان را بهبود بخشند.

≠ برگزاری برنامه‌ها و دوره‌های آموزش ضمن خدمت یادگیری مادام‌العمر به منظور تقویت مهارت‌های:

≠ **شناخت:** شامل شناخت و درک یادگیری مادام‌العمر، ارتقاء کیفیت انسان، تقویت رابطه بین پیشرفت اجتماعی و رقابت ملی، رشد حرفه‌ای، انطباق با تغییرات اجتماعی، مقابله با اقدامات اصلاحی و حل موثر مشکلات.

≠ **مهارت‌ها:** شامل مهارت‌های خودآموزی، برنامه‌ریزی حرفه‌ای، توانایی‌های ارتباطی، تفکر انتقادی، جمع‌آوری اطلاعات، کاربرد منابع، حل مسئله و حذف موانع، علاوه بر مهارت‌های اصلی زندگی و توانایی ترویج تخصص‌ها، ارائه پاسخ‌ها، تبدیل داده‌ها به دانش و هوش، و همچنین توانایی ادامه فعالیت‌های یادگیری و به اشتراک گذاری و مبادله فردی یا گروهی با دیگران و ارائه نتایج نسبی.

≠ **علائق:** شامل توانایی ایجاد انگیزه و محرک، خرسندی از یادگیری و لذت بردن از آن، داشتن تمایل کامل و علاقه بسیار زیاد، ارائه نگرش‌های فعال نسبت به کسب دانش، پذیرش و شجاعت در مقابله با شکست در یادگیری، مشارکت در فعالیت‌های تحصیلی، بکارگیری مداوم نتایج یادگیری در بررسی و بهبود، و یادآوری اهمیت یادگیری مادام‌العمر به دیگران.

منابع

- Zahedi Noughabi, M. (2013). 21st Century Student: Lifelong Learning and the Role of Information Literacy. *Research Analytics Quarterly of Mehr Book*, 8 (1): 165-138. (Persian)
- Ali Nejad, M., Sarmadi, M. R., Zandi, B., & Shabiri, S. M. (2011). Information Literacy Level and Its Role In E-Learning Process of Students. *Journal of Information Research and Public Libraries*, 17 (2): 371-337. (Persian)
- Bakalevu, S., & Narayan, N. (2010). Why Blended Learning?
- Botha, R. J., & Makoelle, T. M. (2012). Exploring practices determining school effectiveness: A case study in selected South African secondary schools. *International Journal of Educational Sciences*, 4(2), 79-90.
- ChanLin, L. J. (2013). Reading strategy and the need of e-book features. *The Electronic Library*, 31(3), 329-344.
- Chen, K. N., & Lin, P. C. (2011, July). Information literacy in university library user education. In *Aslib proceedings* (Vol. 63, No. 4, pp. 399-418). Emerald Group Publishing Limited.
- Feast, V. (2003). Integration of information literacy skills into business courses. *Reference services review*, 31(1), 81-95.
- Guay, F., Morin, A. J., Litalien, D., Valois, P., & Vallerand, R. J. (2014). Application of exploratory structural equation modeling to evaluate the academic motivation scale. *The Journal of Experimental Education*, 83(1), 51-82.
- Uğur, A., & Ersoy, M. (2011). Prospective (secondary mathematics teachers' opinions about electronic geometry textbook: e-geo and its usage. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 15, 33-36.

- Lee, T., Cai, L., & MacCallum, R. C. (2011). Power analysis for tests of structural equation models.
- okar, M., Horvat, B., Lukšič, P., & Omerza, .. (2011). Balelinal for the preparation of electronic textbooks. *Organizacija*, 44(3), 76-84.
- Murphy, L. M., Shelley, M. A., White, C. J., & Baumann, U. (2011). Tutor and student perceptions of what makes an effective distance language teacher. *Distance Education*, 32(3), 397-419.
- Owusu-Ansah, E. K. (2004). Information literacy and higher education: Placing the academic library in the center of a comprehensive solution. *The Journal of academic librarianship*, 30(1), 3-16.
- Pentecost, T. C., Langdon, L. S., Asirvatham, M., Robus, H., & Parson, R. (2012). Graduate teaching assistant training that fosters student-centered instruction and professional development. *Journal of College Science Teaching*, 41(6), 68.
- Pérez, J., & Murray, M. C. (2010). Generativity: The new frontier for information and communication technology literacy.
- Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S. (2010). Teacher self-efficacy and teacher burnout: A study of relations. *Teaching and teacher education*, 26(4), 1059-1069.
- Wu, W., & Hwang, L. Y. (2010). The effectiveness of e-learning for blended courses in colleges: a multi-level empirical study. *International Journal of Electronic Business Management*, 8(4).